

A Szegedért Alapítvány kitüntettjei

Évről évre olyan itt élő, alkotó embereket tüntet ki a Szegedért Alapítvány, akiket munkásságuk alapján a díjakra javasolnak a város polgárai és az alapítványi kuratóriumok tagjai. Az idei döntés is megszületett. A díjakat ma este 7 órakor a Szegedi Nemzeti Színházban adják át ünnepi gálaest keretében. Lapunk mostani összeállításában a díjazottakat köszönti.

• Társadalmi-állampolgári kuratóriumi díj:

Dr. Ónody Sarolta

A szegedi kórház felépültével egy időben került az intézménybe gyakornoknak, majd Szentesen szakvizsgázott neurológiából, aztán ismét visszatért Szegedre, a kórház pszichiátriai osztályára. Dr. Ónody Sarolta pszichiáter nem kisebb személyiség mellett kezdte pályafutását, mint Farkasinszky Teréz, aki akkor – a Csongrád megyében legnagyobb számú – öngyilkosságokkal, azok kutatásával foglalkozott.

„Humánus közösségekre van szükség.” (Fotó: Miskolczi Róbert)

– A kórházba beszállított, öngyilkosságot megkísérelt emberekkel beszélgetve azt tapasztaltuk, hogy 80 százaléuk vallotta, nem követte volna el tettét, ha valakivel megoszthatta volna problémáját – emlékszik vissza Ónody doktornő az S.O.S. lelki telefonsegély ötletének megszületésére. Amint mondja: ezek a beszélgetések motiválták őket, a kezdetben csak az öngyilkosság megelőzése érdekében életre hívott telefonos szolgálat megszervezésére. A Szegedért Alapítvány társadalmi-állampolgári kuratóriuma, az imáron 17 éve hívható szegedi S.O.S. működtetéséért ítélte oda neki a díjat.

A doktornő a kezdetek kezdetén kollégáival, pszichiáterekkel és pszichológusokkal teljesített szolgálatot, később nem szakmabeli, ki-képzett önkéntesekkel. Másfél évtizedig 2-3 havonta ült le a telefon mellé, hogy a lelki krízishelyzetbe jutott segítségkérőket megpróbálja kivézetni az általuk kilátástalannak talált élethelyzetek-

ből, két éve már ritkábban fogadja a hívásokat. Lévén az S.O.S. névtelenségre épülő segélyszolgálat, a telefonálók egyike sem tudhatja, mikor beszél el gondját éppen Ónody doktornőnek, de az bizonyos, hogy stábjával a közel két évtized alatt ezreknek adott kapaszkodót.

A bizalom vonalának első embere, aki főállásban a városi pszichiátriai gondozó vezetője, nemzetközi diplomával rendelkező pszichodráma-terapeuta mély meggyőződéssel vallja: az emberiség előrehaladásának legfőbb katalizátora a hétköznapi ember, akit meg lehet tanítani arra, hogy megismerje és fejlessze önmaga személyiségét, s humánus közösséget teremtsen maga körül. Az alapítvány díját örömmel és meghatottsággal veszem át – mondja –, ez számomra azt jelenti, hogy a város észrevette és fontosnak tartja, amit csinállok.

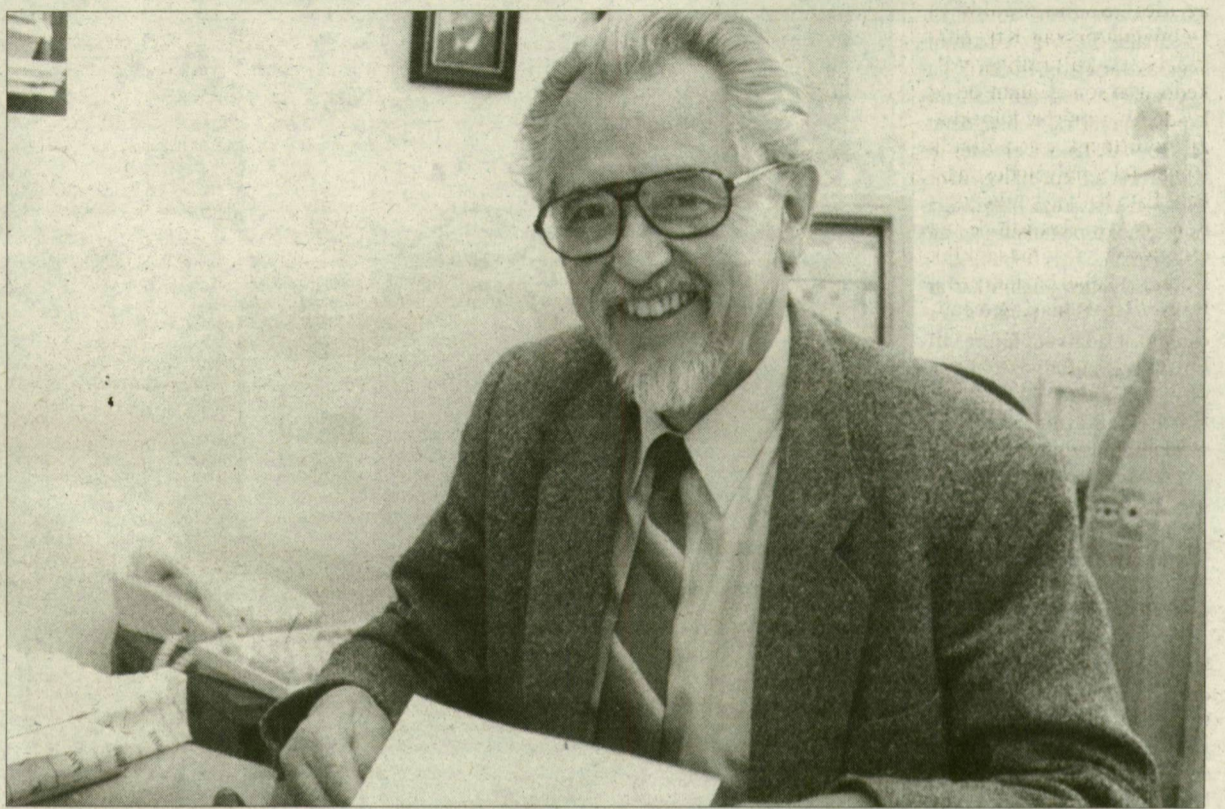
K. K.

• A fődíjas: Venetianer Pál biológus

A DNS szép új világáról

A tudományos munka kedvéért hozott áldozatnak véltem majdnem három évtizeddel ezelőtt, hogy Budapestre költöztem; ma már nem így érzem. Szegedi lettem, itt vagyok otthon – mondja Venetianer Pál akadémikus, aki az alapítás óta a Szegedi Biológiai Központ (SZBK) kutatója. Azok közé tartozik, akiknek erőfeszítései és tudományos sikerei nyomán Szegednek nemzetközi rangú kutatóközpontja lett és akiknek köszönhetjük, hogy a város nevét ismerik a világ sok szellemi központjában.

Amióta a klónozott birka, Dolly megszületett, a szélesebb közönség is rendkívüli érdeklődéssel fordult a génsebészet felé az egész világon. A tudományos szenzációkat is eredményező géntechnológiák a molekuláris és sejt szintű biológiai alapításokra épülnek. Azt viszont még mindig talán a kelleténél kevesebben tudják, hogy ilyen kutatásokat viszonylag korán, nagyjából a világháborúval szinkronban, a 70-es évek elején kezdtek az SZBK-ban, Venetianer Pál munkacsoportjában. Baktériumokkal kísérleteztek, génszerkezeti módszereken, technikákon dolgoztak, létrehozták az első idegen gént hordozó baktériumot. Más szavakkal: részt vettek egy tudományos forradalomban, amely robbanásszerűen változtatta meg az élő szervezetekről való ismereteket és e tudás alkalmazásainak is tág teret nyitott. Szinte kezdettől aggodalom is kísérte az öröklődés egységével, a génnel kapcsolatos kutatásokat, méginkább az alkalmazásokat. Venetianer Pál a kutatás mellett magára vállalta az új tudományról szóló ismeretek terjesztését is. Azaz egyfajta felelősséget, alapvetően kettős célét: ne akadályozhassa tájékoztatáság

„Megszoktam azt az életformát, amit egy emberibb léptékű város kínál.” (Fotó: Miskolczi Róbert)

a tudomány fejlődését, de lehessen védekezni a géntechnológiák esetleges veszélyei ellen.

Az SZBK-demokrácia szabályai szerint kiváló kutatók váltják egymást a főigazgatói székben, Venetianer professzor egy éve adta át a posztot. Arról kérdeztük, mivel foglalkozik azóta, hogy a vezetői teendők nem rá hárulnak?

– Elsősorban és legtöbbit egy könyv megírásával foglalkoztam. Most egy kissé föllélegeztem, mert az év elejére elkészült, a nyomdába is került, hamarosan megjelenik. A címe: *A DNS szép új világa*.

• Aldous Huxley után?

– A brit regényíró 1932-ben írta meg nagy hatású művét, a *Szép új világot*, amelyben az erkölcsi anarchia veszélyeire hívta föl a figyelmet a tudomány korában. Azóta a modern tudomány, főként a molekuláris genetika és alkalmazásai, a génsebészeti technikák rengeteget fejlődtek és ennek nyomán számtalan új társa-

dalmi, erkölcsi probléma keletkezett. A könyvemben megkíséreltem számba venni a modern genetika társadalmi hatásait, azt, hogy milyen problémákat és konfliktusokat okoz a génsebészet. Van-e valóságos veszélyek és melyek ezek? Másrészt milyen érvelések nélkülözölk a biológiai megalapozottságot, keltenek indokolatlanul félelmet, s ezzel veszélyeztetik általában a tudományok helyzetét és fejlődését.

• Annnyira megosztottak a tudósok és a laikusok egyaránt, hogy igen kényes vállalkozásnak tetszik egy ilyen könyv megírása.

– Mégis szükség van rá. A tények mérlegeléséből arra a következtetésre lehet jutni, hogy a génsebészeti technikák alkalmazásához szabályok kellenek és ez esetben nincs ok a félelemre. Az ellenzők által felvetett problémák kisebbik része komoly, ezekkel foglalkozni kell, nagyobbik része viszont mondvalcsinált, pántikkeltésre alkalmas, a tudományra káros.

• A könyvtárs mellett volt-e idő a másik szenvedélyére, az oktatásra?

– Jóval több órára van, mint főigazgató koromban és ez jó.

• Kutatás?

– Folytatom, az orvosi genetikának egy klinikai vonatkozással is bfró elméleti kérdésével foglalkozom. És újra visszatértem a baktériumokhoz is: elkészült egy kutatási terv, amely lényegében evolúciómolekuláris baktériumokon. Arra keresünk választ, hogy az evolúció során hogyan történt élő szervezetekben egy bizonyos enzim működésének megváltozása. És több neves kollégával közösen frunk egy másik könyvet is, a molekuláris biológia első magyar nyelvű tankönyvét.

• Alighanem a tudósok által elérhető valamennyi nagy kitüntetést megkapta már; milyen érzésekkel fogadja most ezt a helyi elismerést?

– Hálával és örömmel. Különösen kitüntetődnek ér-

zem, hogy jötttem létemre már a második helyi elismerésre tartanak érdemesnek, hiszen tavaly a Szegedért emlékérmét is megkaptam. Igaz, már nem érzem magamat jövővénynek – szegedi lettem. Nem tagadom, hogy nehéz döntés volt ide költözni, hiszen családi kapcsolatok is Pesthez kötöttek. Úgy éreztem akkor, hogy áldozatot hozok a tudományos munka kedvéért. Ez elmúlt, már itt vagyok otthon. Időközben lett volna alkalmam akár külföldre menni, akár vissza Pestre, de nem tettem. Megszoktam azt az életformát, amit egy kisebb, emberi léptékű város kínál, többre értékelem, mint a nagyvárosi életet, s ma már inkább előnynek, mintsem hátránynak gondolom, hogy szegedi polgár vagyok. És mivel egyre nagyobb teret nyer a kulturális fogyasztásban a konzerv, mint az élő kultúra, a nagyváros kulturális előnyeit sem sajnálom annyira.

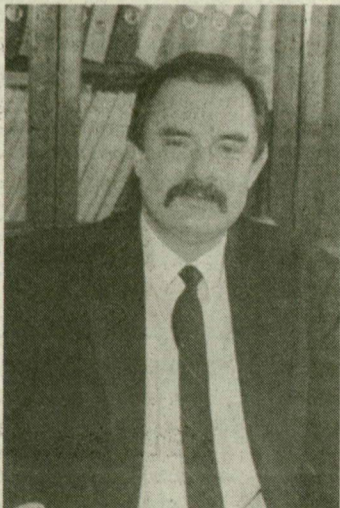
Sulyok Erzsébet

• Tudományos kuratóriumi díj:

Bor Zsolt

A kiemelkedő képességű fizikus fiatalon csinált karriert. Alig múlt negyven, amikor – 1990-ben – akadémikus lett, néhány évre rá az Európai Akadémia is tagjává választotta, itthon megkapta a tudósok által megszerezhető legnagyobb elismerést, a Széchenyi-díjat.

A JATE Optikai és Kvantum-elektronikai Tanszéke élén igen eredményes tudományos munkát végez, magas színvonalon oktat, nemzetközileg elismert, progresszív, iskolateremtő kutató. Az általa vezetett tudományos műhely a lézerfizika, az optika, a kvantumelektronika új és új területein ér el látványos sikereket; a tudomány alkalmazásaival is foglalkoznak, fejlesztéseik eredményeként az orvostudományban, a környezetvédelemben, a mikroelektronikában, az informatikában használatos új lézerek, műszerek, eszközök születtek. Az anyagok és természeti folyamatok másként nem vizsgálható jelenségeinek megismerésére munkatársaival kifejlesztett speciális festékleze-

„Az „agyelszívás” károsítja az országot.” (Fotó: Nagy László)

rek, mérés technikák és eszközök igen fiatal korában nagy szakmai elismertséget hoztak számára és a szegedi lézeres műhelyt a világvonalhoz kapcsolták.

Jelenleg a környezetvédelemben fontos, a levegőben kis koncentrációban lévő gázok mérésére fejlesztenek fotoakusztikai mód-

szert és műszert, amely további fejlesztéssel a robbanószerkezetek és a drogok megtalálására is alkalmazható lesz. Szemészeti, bőrgyógyászati lézerfejlesztéseik mellett a mikroelektronikában és a szenzorjártásban használatos, környezetbarát lézeres eljárások dolgoznak. Ezek támogatására sikerrel pályáztak a NATO „Tudomány a békéért” elnevezésű programjához.

Bor Zsolt világpolgár és lokálpatrióta. Mindenütt otthon van, ahol dolgozhat – a munka megszállozza. Sokoldalú nemzetközi kapcsolatokat ápol, gyakran dolgozik hosszabb-rövidebb ideig külföldön, de nemzeti felelősségérzetűl vezérelve mindig visszatér. Az a meggyőződése, hogy az „agyelszívás” az országot károsítja; úgy vélekedik, Magyarország akkor lesz versenyképes Európában, ha a szellemi potenciálja karbantartható és fejleszthető. Szegeden érzi magát otthon. Külföldi vendégeinek büszkén mutatja a város kulturális értékeit, amelyeket a polgárosodás feltételeként tisztel.

E. S.

• Művészeti kuratóriumi díj:

Király Levente

Van-e, aki nem ismeri? Hűséges természet. Három és fél évtizede jön-megy közöttünk, beül egy kis traccpartira régi barátja műhelyébe, szóba elegyedik az ismerősökkel az utcán – egész lényé derűt és kiegyensúlyozottságot sugároz.

Van-e aki igazán ismeri? Harminckilenc éve cseréli arcait az ő saját világában, a színházban. Kicsoda ő? A tündéri Lumpáciusz Vagabundusz iparos, a szorgos Gyalu? A józan Sancho? A furmányos Figaro? A kópé Balga? Talán Mercutio, az álmok felhőlen lovagja, a virtuskodó, léleteli, vidám ifjú, aki Romeóra várva nagyokat kurjant és pisil egyet a falnál? Az álmaiba-önáltatásaiiba belehaló Ügynök? Vagy a korosodó színész, Kean, akit művészet a társadalmi ranglétra csúcsára repített, aki büszke is erre, mégis örökké bizonytalan, aki egyszerre magabiztos profi és rettenetesen sebezhető? Talán Svejk, a született intelligens? A szánandó Firsza Cseresnyéskertből? Az élet császara Falstaff? A családjáért resz-

Harminckilenc éve cseréli arcait. (Fotó: Miskolczi Róbert)

kető tejesember, Tevje? Ez a nagybetűs Ember? Hegedűs a háztetőn: Tevje szerepében Király Levente, a profi színész megérzkelhetette, mi történhetett Kean, a fantasztikus Shakespeare-színész lelkében, amikor az nem tudván elrejtteni a szerep mögé féltékeny civil önmagát, leszólt a színpadról hercegi vetélytársának... „Kicsi lány, kicsi madaram...” – énekelte

Tevje szólamát Király, a színész, s könyvei csorogtak a civil Király apukának... Hát így: mindig más, minden szerepben – és mégis mindig Király Levente. „Minden szereppel újjá születik és minden szerepbe egy kicsit belehal” – írta róla rendező-barátja, aki jól ismeri őt; a mondat szép, pontos, igaz. Aki nézi a színpadon, mégis inkább arra hajlik: itt egy örömszínész!

Egyszer azzal gyötörtem, hogy magyarázza meg: pesti létére miért ragaszkodik annyira Szegedhez, tūri látzólag sztoikus nyugalommal jövő-menő színházi főnökök változatos szekatúrái? Szeret adomázni, elkezdte hát: Amikor a legendás Lendvai Ferenc Szegedre jött és meglátott – rám reccsent: „Édes barátom, te még mindig itt vagy, miért vagy itt ilyen sokáig, egy színésznek öt évnél tovább nem lehet lenni egy helyen!” Majdhogynem kirúgott, csupa szeretetből! De kérdelem: talán ha elmegyek, akkor más lesz-e? Megváltozom? Nem hiszek ebben.

Szerencsénk van.

S. E.